

voorzitters of verder nog de raad van bijstand te raadplegen.¹ De Enquêtecommissie legde zich bij die mededeling neer – kritiek uitte zij op een ander punt, nl. op Hirschfelds besluit van mei '41² waarbij hij de op te richten bedrijfsorganisaties lichamen genoemd had 'in de zin van artikel 152 van de Grondwet', aan welke 'overeenkomstig artikel 153 van de Grondwet' verordenende bevoegdheid toegekend kon worden. 'Het was', aldus de Enquêtecommissie, 'geenszins in overeenstemming met de positie van een secretaris-generaal om op eigen gelegenheid een zodanige 'organieke wet' uit te vaardigen. Wanneer al de volstreekte noodzaak bestond, in deze materie regelend op te treden, dan nog werkte het misleidend, wanneer in de bezettingstijd de Nederlandse Grondwet' (die op alle wezenlijke punten uitgehold was) 'als grondslag hiervoor werd gebezigd.'³

Vele honderden voorzitters, plaatsvervangende voorzitters, leden van raden van bijstand en secretarissen moesten in de nieuwe opzet benoemd worden, de belangrijkste door Hirschfeld en zulks op voorstel van de Organisatie-Commissie. Al die benoemingen moesten door de bezetter goedgekeurd worden. Naarmate meer namen bekend raakten, weerklonken er luidere protesten uit de NSB. Gips, Krantz en van Maasdijk gingen de meerderheid van de Organisatie-Commissie tegenwerken door met hun klachten tegen naar voren geschoven kandidaten naar Fischböcks *Generalkommissariat* en naar de *Sicherheitsdienst* te lopen en in de herfst van '41 zat de zaak volledig vast: de *Sicherheitsdienst*, die hoofdzakelijk door NSB'ers opgestoot was, had driekwart van de kandidaten onaanvaardbaar genoemd. Woltersom deed toen met succes een beroep op Fischböck die, voor hij naar de hem toegedachte bestuurspost in Charkow vertrok (die benoeming ging tenslotte niet door), graag aan Berlijn wilde berichten dat de opbouw van een Nederlandse *Wirtschaftskammer* voor elkaar was, en tegen het advies van de *Sicherheitsdienst* en van zijn eigen ambtenaren in, besliste Fischböck dat hij de benoeming van alle kandidaten waarover de Organisatie-Commissie het eens was, zou laten passeren – alleen mochten de bestuursleden van de inmiddels opgeheven verbonden van werkgevers geen vooraanstaande plaatsen in de nieuwe organisatie krijgen. Gips, Krantz en van Maasdijk namen toen genoegen met het feit dat hier en daar ook NSB'ers benoemd zouden worden (Gips zou bijvoorbeeld voorzitter worden van de hoofdgroep handel), Fischböck

¹ Getuige H. L. Woltersom, *Enq.*, dl. VII c, p. 814. ² VO 89/41 (*Verordeningenblad*, 1941, p. 348-49). ³ *Enq.*, dl. VII a, p. 122. Hirschfeld heeft deze kritiek afgewezen. 'De Enquêtecommissie . . . heeft', schreef hij in zijn *Herinneringen uit de bezettingstijd* (p. 92), 'deze maatregel niet voldoende in het licht van de tijd gezien' – een opmerking die hij overigens met geen woord adstrueerde.